

DOI 10.31865/2414-9292.23.2025.335228

УДК 378.147:376:81'243

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ольга Радзієвська

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0001-6516-4653

o_radzievskaya@ukr.net

Світлана Сечка

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0001-7204-7316

svetasechka19@gmail.com

Анотація. У статті розглядається проблема підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, що є актуальним завданням сучасної педагогічної освіти. Акцентовано увагу на необхідності формування інклюзивної компетентності, яка включає когнітивний, діяльнісний, особистісний та ціннісно-мотиваційний компоненти. Проаналізовано сучасні підходи до підготовки педагогічних кадрів, охарактеризовано принципи гуманізації, інтеграції, практикоорієнтованості, рефлексивності та співробітництва, що мають бути покладені в основу професійного навчання. Визначено роль компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів у формуванні готовності вчителів до ефективної роботи в умовах інклюзії. Окреслено ефективні форми і методи організації навчального процесу, серед яких особливе місце посідають тренінги, майстер-класи, практика та інтерактивні технології. Підкреслено значення комплексного підходу, що поєднує теорію з практикою, професійний розвиток з особистісним зростанням. Визначено перспективи подальших досліджень у напрямі розробки програм, методик і системи моніторингу якості підготовки вчителів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Ключові слова: інклюзивна освіта; майбутні учителі іноземної мови; інклюзивна компетентність; професійна підготовка; особливі освітні потреби; педагогічні технології; компетентнісний підхід; інклюзивне освітнє середовище.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку освітньої системи України характеризуються активним впровадженням інклюзивного навчання, що передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. Особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів іноземної мови до

роботи в інклюзивному освітньому середовищі, оскільки вивчення іноземних мов є важливим компонентом формування конкурентоспроможної особистості в глобалізованому світі.

Інклюзивне навчання іноземної мови передбачає створення такого освітнього середовища, де кожен учень, незалежно від його індивідуальних особливостей, психофізичних можливостей та освітніх потреб, може успішно оволодівати іноземною мовою. Це вимагає від учителя не лише глибокого володіння предметом, але й спеціальних компетентностей щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Проблема полягає в тому, що традиційна система підготовки майбутніх учителів іноземної мови не завжди забезпечує формування необхідних компетентностей для ефективної роботи в інклюзивному середовищі. Багато випускників педагогічних закладів відчують значні труднощі при роботі з учнями, які мають порушення слуху, зору, мовлення, інтелектуального розвитку, розлади аутистичного спектру та інші особливості розвитку.

Сучасний учитель іноземної мови повинен бути готовим до диференціації навчального процесу, застосування спеціальних методик та технологій, створення адаптованих навчальних матеріалів, використання асистивних технологій та забезпечення індивідуального підходу до кожного учня. Це актуалізує необхідність переосмислення змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів іноземної мови в контексті інклюзивної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки педагогічних кадрів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі привертає увагу багатьох дослідників як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Фундаментальні аспекти інклюзивної освіти розглядаються у працях таких українських науковців, як Г. Блеч (2020), Г. Тимошко (2023), С. Стеблюк (2023), які обґрунтовують теоретичні засади та практичні підходи до організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Зарубіжні дослідники, зокрема E. Wray, U. Sharma, & P. Subban, (2022). розробили концептуальні основи інклюзивної освіти та визначили ключові принципи її реалізації. Проведене ними дослідження демонструє важливість створення освітнього середовища, яке враховує різноманітність потреб учнів та забезпечує їхню активну участь у навчальному процесі.

Окремі аспекти підготовки вчителів до роботи в інклюзивному середовищі досліджували М. Давидюк (2023), Т. Стеченко (2023), О. Сколоздра-Шепітко (2024) та ін. Їхні праці висвітлюють проблеми формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів, визначають структуру та зміст професійної підготовки вчителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Питання навчання іноземних мов у контексті інклюзивної освіти розглядається в роботі Г. Тимошко і В. Гладуш (2023): дослідники підкреслюють специфіку викладання іноземних мов для учнів з різними порушеннями розвитку та обґрунтовують необхідність застосування спеціальних методик і технологій.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, проблема комплексної підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі залишається недостатньо вивченою. Потребують подальшого дослідження питання змісту, структури та методів формування інклюзивної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка концептуальних засад підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

Результати дослідження. М. Давидюк (2023) слушно зазначає, що інклюзивну компетентність вітчизняні дослідники визначають як належний рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання; як необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, яка має вади здоров'я, та інтегрувати їх у середовище загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку; як інтегральну характеристику педагога (учителя, асистента), що впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного підходу до освітньої діяльності.

Погоджуючись з науковцями (Давидюк, 2023, Стеченко, 2023, Сколоздра-Шепітко, 2024), зауважимо, що інклюзивна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов включає систему знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для успішного навчання іноземної мови учнів з особливими освітніми потребами.

Структура інклюзивної компетентності майбутнього учителя іноземної мови включає такі компоненти:

1. Когнітивний компонент передбачає володіння теоретичними знаннями про сутність інклюзивної освіти, особливості психофізичного розвитку дітей з різними порушеннями, специфіку навчання іноземних мов учнів з особливими освітніми потребами. Цей компонент включає знання про різні типи порушень (сенсорні, інтелектуальні, мовленнєві, опорно-рухові, емоційно-вольові), їхній вплив на процес оволодіння іноземною мовою, а також знання спеціальних методик і технологій навчання.

2. Діяльнісний компонент охоплює систему професійних умінь і навичок, необхідних для організації ефективного навчального процесу в інклюзивному

середовищі. До них належать: уміння діагностувати особливі освітні потреби учнів, планувати та організовувати диференційований навчальний процес, створювати адаптовані навчальні матеріали, застосовувати асистивні технології, використовувати альтернативні методи оцінювання, організовувати командну роботу з іншими спеціалістами.

3. Особистісний компонент включає систему професійно значущих якостей, що забезпечують ефективну взаємодію з учнями з особливими освітніми потребами, поміж яких: емпатія, толерантність, терпіння, комунікативність, рефлексивність, креативність, готовність до постійного професійного розвитку та саморозвитку.

4. Ціннісно-мотиваційний компонент визначає систему професійних цінностей, переконань та мотивів, що спрямовують діяльність учителя в інклюзивному середовищі. Він включає визнання цінності кожної особистості, віру в можливості всіх учнів, прагнення до забезпечення рівних можливостей для навчання, професійну мотивацію до роботи в інклюзивному середовищі.

Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі базується на низці принципів, що визначають стратегію та тактику організації навчального процесу.

Принцип гуманізації передбачає орієнтацію на особистість майбутнього учителя, врахування його індивідуальних особливостей, потреб та можливостей. Реалізація цього принципу сприяє формуванню гуманістичного світогляду, емпатії та толерантності до різноманітності. У контексті інклюзивної освіти принцип гуманізації передбачає визнання унікальності кожної особистості та її права на освіту незалежно від психофізичних особливостей. Гуманізація освітнього процесу вимагає створення психологічно безпечного середовища, де майбутні учителі можуть вільно висловлювати свої думки, сумніви та побоювання щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Важливим аспектом є формування у студентів розуміння того, що кожна дитина має свій потенціал та здатність до навчання, а роль учителя полягає в тому, щоб розкрити цей потенціал через створення сприятливих умов. Принцип гуманізації також передбачає розвиток у майбутніх педагогів здатності до безумовного прийняття учнів, незалежно від їхніх особливостей, та формування професійної позиції, заснованої на повазі до гідності кожної дитини.

Принцип інтеграції полягає в поєднанні загальнопедагогічної, предметної та спеціальної підготовки майбутніх учителів. Він забезпечує формування цілісної системи знань, умінь і навичок, необхідних для роботи в інклюзивному середовищі. Інтеграція передбачає синтез теоретичних знань з різних галузей: загальної педагогіки, психології, спеціальної педагогіки, методики викладання

іноземних мов, інформаційних технологій. Це дозволяє майбутнім учителям сформулювати комплексне розуміння процесів навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Принцип інтеграції також передбачає взаємодію різних навчальних дисциплін у процесі підготовки, що сприяє формуванню міждисциплінарного підходу до розв'язання професійних завдань. Важливим аспектом є інтеграція різних видів практики: навчальної, виробничої, переддипломної, що забезпечує поступовий перехід від теоретичної підготовки до практичної діяльності. Крім того, принцип інтеграції передбачає поєднання різних форм навчання: аудиторної та позааудиторної роботи, індивідуального та групового навчання, традиційних та інноваційних методів.

Принцип практикоорієнтованості вимагає максимального наближення змісту підготовки до реальних умов професійної діяльності. Це передбачає використання активних методів навчання, організацію практичних занять, стажування в інклюзивних навчальних закладах. Практикоорієнтованість означає моделювання в навчальному процесі типових професійних ситуацій, з якими стикаються учителі іноземних мов в інклюзивному середовищі. Студенти мають можливість відпрацьовувати навички адаптації навчальних матеріалів, створення індивідуальних освітніх програм, використання асистивних технологій, організації диференційованого навчання. Важливим компонентом є залучення до навчального процесу практикуючих учителів, дефектологів, психологів, які можуть поділитися реальним досвідом роботи в інклюзивних закладах. Принцип практикоорієнтованості також передбачає використання кейс-методу, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, проведення рольових ігор та симуляцій. Студенти мають можливість спостерігати за роботою досвідчених учителів, самостійно проводити уроки під наглядом наставників, аналізувати власну діяльність та отримувати зворотний зв'язок від викладачів та колег.

Принцип рефлексивності спрямований на розвиток здатності майбутніх учителів до самоаналізу, самооцінки та самовдосконалення. Він сприяє формуванню критичного мислення та готовності до постійного професійного розвитку. Рефлексивність є особливо важливою в контексті інклюзивної освіти, оскільки робота з дітьми з особливими освітніми потребами вимагає постійного аналізу ефективності використовуваних методів та підходів. Принцип рефлексивності передбачає формування у студентів навичок самоспостереження, самоаналізу педагогічної діяльності, виявлення власних сильних та слабких сторін. Важливим аспектом є розвиток здатності до критичного осмислення власних установок, стереотипів та упереджень щодо дітей з особливими потребами. Рефлексивність також включає здатність до

аналізу результатів власної педагогічної діяльності, виявлення причин успіхів та невдач, планування шляхів подальшого професійного розвитку. Для формування рефлексивних навичок використовуються такі методи, як ведення педагогічного щоденника, написання есе-роздумів, проведення само- та взаємооцінювання, участь у супервізійних групах.

Принцип співробітництва передбачає організацію освітнього процесу на засадах партнерства, діалогу та взаємодії, що сприяє формуванню комунікативних навичок та готовності до командної роботи. В інклюзивному середовищі учитель іноземної мови працює в команді з іншими спеціалістами: дефектологами, психологами, соціальними педагогами, асистентами учителя, батьками дітей з особливими потребами, – тому формування навичок співробітництва є критично важливим для успішної професійної діяльності. Принцип співробітництва передбачає створення в освітньому процесі атмосфери взаємної поваги, довіри та підтримки, де кожен учасник може зробити свій внесок у спільну справу. Студенти навчаються працювати в команді, розподіляти обов'язки, приймати колективні рішення, вирішувати конфлікти конструктивним шляхом. Важливим аспектом є формування навичок міжпрофесійної взаємодії, розуміння ролі та функцій різних спеціалістів у команді супроводу дитини з особливими потребами. Принцип співробітництва також передбачає розвиток партнерських відносин з батьками, залучення їх до процесу навчання та виховання дітей, створення єдиного освітнього простору.

У процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному середовищі доцільно використовувати комплекс сучасних педагогічних підходів.

Компетентнісний підхід орієнтує на формування інклюзивної компетентності як інтегрованої якості особистості. Він передбачає поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю, розвиток здатності застосовувати знання в реальних професійних ситуаціях. Цей підхід акцентує увагу на результативності навчання, оцінюванні здатності майбутніх учителів ефективно вирішувати професійні завдання в інклюзивному середовищі. Компетентнісний підхід також передбачає формування готовності до безперервного професійного розвитку та самоосвіти в умовах постійних змін у сфері інклюзивної освіти.

Особистісно орієнтований підхід спрямований на розвиток індивідуальних особливостей майбутніх учителів іноземної мови, урахування їхніх потреб, інтересів та можливостей. Він сприяє формуванню професійної індивідуальності та готовності до роботи з різними категоріями учнів. Особистісно орієнтований підхід дозволяє створити індивідуальні траєкторії

професійного розвитку для кожного студента, враховуючи його попередній досвід, мотивацію та професійні цілі. Цей підхід особливо важливий для формування емпатії та здатності до розуміння потреб дітей з особливими освітніми потребами через усвідомлення власних індивідуальних особливостей.

Діяльнісний підхід передбачає організацію навчального процесу через активну діяльність студентів. Він забезпечує формування практичних умінь і навичок, необхідних для роботи в інклюзивному середовищі. Діяльнісний підхід реалізується через моделювання професійних ситуацій, проведення практичних вправ, участь у проектній роботі та експериментальній діяльності і сприяє формуванню активної професійної позиції майбутніх учителів іноземної мови та розвитку їхньої здатності до творчого вирішення педагогічних завдань в інклюзивному контексті.

Для формування інклюзивної компетентності доцільно використовувати різноманітні форми організації навчального процесу: лекційні заняття забезпечують засвоєння теоретичних знань, формування цілісного уявлення про інклюзивну освіту та особливості роботи в інклюзивному середовищі; семінарські заняття сприяють поглибленню знань, розвитку критичного мислення, формуванню власної професійної позиції щодо інклюзивного навчання; практичні заняття забезпечують формування практичних умінь і навичок, відпрацювання конкретних методів і технологій роботи в інклюзивному середовищі; тренінги сприяють розвитку професійно значущих якостей, формуванню комунікативних навичок, подоланню стереотипів та упереджень; майстер-класи дозволяють ознайомитися з передовим педагогічним досвідом, освоїти інноваційні методики та технології; педагогічна практика забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь, формування досвіду роботи в реальних умовах інклюзивного навчання.

Методи формування інклюзивної компетентності включають:

- активні методи навчання (дискусії, дебати, круглі столи, мозковий штурм) сприяють розвитку критичного мислення, формуванню власної професійної позиції;
- інтерактивні методи (рольові ігри, симуляції, кейс-стаді) забезпечують моделювання реальних професійних ситуацій, формування досвіду вирішення проблем;
- проектний метод розвиває самостійність, креативність, здатність до командної роботи, формує досвід розробки навчальних проєктів для інклюзивного середовища;
- рефлексивні методи (самоаналіз, само- та взаємооцінювання, ведення рефлексивного щоденника) сприяють розвитку здатності до самопізнання і

Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі самовдосконалення.

Висновки. Отже, підготовка майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному освітньому середовищі є актуальною проблемою сучасної педагогічної освіти, що зумовлена потребами інклюзивного навчання та необхідністю забезпечення рівного доступу до вивчення іноземних мов для всіх учнів.

Інклюзивна компетентність майбутнього учителя іноземної мови є інтегрованою якістю особистості, що включає когнітивний, діяльнісний, особистісний та ціннісно-мотиваційний компоненти і забезпечує готовність до ефективної професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному середовищі має базуватися на принципах гуманізації, інтеграції, практикоорієнтованості, рефлексивності та співробітництва, а також на компетентісному, особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах.

Ефективність підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному середовищі залежить від комплексного підходу, що поєднує теоретичну підготовку з практичною діяльністю, формування професійних компетентностей з розвитком особистісних якостей, а також від створення відповідних організаційно-педагогічних умов.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою конкретних програм і методик підготовки майбутніх учителів іноземної мови до роботи в інклюзивному середовищі, створенням системи моніторингу якості такої підготовки, а також з вивченням зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації до вітчизняних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блеч, Г. (2020). Компетентнісний підхід у навчанні української мови школярів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови, Том 1. № 16*, 44–60. DOI: <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i16.140>
2. Давидюк, М. (2023). Практичні аспекти підготовки майбутнього педагога до роботи в інклюзивних класах. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 67, 112–120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>.
3. Тимошко, Г. М., Гладуш, В. А. (2023). Розвиток комунікативної компетентності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія. Ніжин: Видавець Лисенко М.М.
4. Стеченко, Т., Тютюнник, О. (2023). Підготовка майбутніх учителів-філологів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі: практичні аспекти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 23 (179), 120–124. <https://doi.org/10.58407/visnik.232320>
5. Сколоздра-Шепітко, О. (2024). Основи інклюзивного навчання як важлива освітня компонента підготовки вчителя-словесника. *Наукові праці Міжрегіональної Академії*

управління персоналом. *Філологія*, 4 (14), 76–80. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.4.13>

6. Стеблюк, С., Хома, О. (2023). Наукові підходи до методики навчання мовно-літературної освітньої галузі в контексті інклюзивної освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип. 66. Т.3, 222–226. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-32>

7. Wray, E., Sharma, U., & Subban, P. (2022). Factors influencing teacher self-efficacy for inclusive education: A systematic literature review. *Teaching and Teacher Education*, 117, 103800.

TRAINING OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS FOR WORK IN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENTS

Olga Radziievska

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
the Department of Foreign Languages,
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-6516-4653
o_radzievskaya@ukr.net

Svitlana Siechka

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
the Department of Foreign Languages,
SHEI “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-7204-7316
svetasechka19@gmail.com

Abstract. The article addresses the issue of preparing future foreign language teachers to work in an inclusive educational environment, which is a pressing challenge for modern teacher education in Ukraine. The relevance of this problem stems from the growing importance of inclusive education, which aims to ensure equal access to quality education for all students, including those with special educational needs. Given that foreign language acquisition is essential for forming a competitive personality in the globalized world, the readiness of teachers to work effectively in inclusive classrooms becomes critically important.

The article outlines the structure of inclusive competence of future foreign language teachers, which consists of four key components: cognitive, activity-based, personal, and value-motivational. The cognitive component encompasses theoretical knowledge about inclusive education, types of developmental disorders, and specific methods for teaching foreign languages to students with special needs. The activity-based component focuses on professional skills such as diagnosing educational needs, adapting learning materials, and applying assistive technologies. The personal component highlights empathy, tolerance, patience, and communication skills, while the value-motivational component underlines a teacher's belief in equal opportunities for all learners.

The study emphasizes key principles guiding the professional training of foreign language teachers, including humanization, integration, practice-oriented learning, reflexivity, and collaboration. The effectiveness of teacher training is shown to depend on the application of a comprehensive approach that integrates theoretical instruction with practical experience. Competency-based, student-centered, and activity-oriented approaches are identified as essential frameworks for teacher preparation.

The article also describes the most effective methods and forms of training, including lectures,

seminars, practical classes, trainings, workshops, and teaching internships in inclusive settings. It highlights the importance of reflective practices, interdisciplinary collaboration, and experiential learning for developing inclusive competence.

Finally, the article outlines prospects for further research, including the development of specific training programs, quality monitoring systems, and adaptation of international best practices to the Ukrainian context.

Key words: inclusive education; future foreign language teachers; inclusive competence; professional training; special educational needs; pedagogical technologies; competency-based approach; inclusive educational environment.

REFERENCES

1. Blech, H. (2020). Kompetentnisnyi pidkhid u navchanni ukraïnskoi movy shkoliariv z porushenniamy intelektualnoho rozvytku [Competency-based approach to teaching Ukrainian to schoolchildren with intellectual disabilities]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*, 1 (16), 44–60. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i16.140> [in Ukrainian].
2. Davydiuk, M. (2023). Praktychni aspekty pidhotovky maibutnoho pedahoha do roboty v inkliuzyvnykh klasakh [Practical aspects of preparing a future teacher for work in inclusive classes]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 67, 112–120. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-112-120>. [in Ukrainian].
3. Tymoshko, H. M., & Hladush, V. A. (2023). Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti pedahohiv v umovakh inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyshcha [Development of communicative competence of teachers in an inclusive educational environment]. Nizhyn: Vydavets Lysenko M.M. [in Ukrainian].
4. Stechenko, T., Tiutiunnyk, O. (2023). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv-filolohiv do roboty v inkliuzyvnomu osvitnomu seredovyshchi: praktychni aspekty [Preparation of future teachers-philologists for work in an inclusive educational environment: practical aspects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T. H. Shevchenka*, 23 (179), 120–124. <https://doi.org/10.58407/visnik.232320> [in Ukrainian].
5. Skolozdra-Shepitko, O. (2024). Osnovy inkliuzyvnoho navchannia yak vazhlyva osvitnia komponenta pidhotovky vchytelia-slovesnyka [Fundamentals of inclusive education as an important educational component of teacher-philologist training]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Filolohiia*, 4 (14), 76–80. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.4.13> [in Ukrainian].
6. Stebliuk, S., Khoma, O. (2023). Naukovi pidkhody do metodyky navchannia movno-literaturnoi osvitnoi haluzi v konteksti inkliuzyvnoi osvity [Scientific approaches to teaching methods in the language and literature educational field in the context of inclusive education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 66 (3), 222–226. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-32> [in Ukrainian].
7. Wray, E., Sharma, U., & Subban, P. (2022). Factors influencing teacher self-efficacy for inclusive education: A systematic literature review. *Teaching and Teacher Education*, 117, 103800.

Матеріали надійшли до редакції
06.04.2025 р.